

УДК 334.012.46:338.45:504.06

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.05.51>

ОРГАНІЗАЦІЇ РОЗШИРЕНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВИРОБНИКА ЯК НЕПРИБУТКОВІ ОРГАНІЗАЦІЇ

Саліхов О.О.,

аспірант кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права
Академії праці, соціальних відносин і туризму

Саліхов О.О. Організації розширеної відповідальності виробника як неприбуткові організації.

У зв'язку з прийняттям Закону України «Про управління відходами», в складі суб'єктів адміністративних правовідносин вперше в Україні виникає такий особливий суб'єкт вказаних правовідносин як організація розширеної відповідальності виробника.

В Європі вказані організації функціонують вже не одне десятиліття в той час як в Україні їх діяльність лише розпочинається.

З цього приводу слід зазначити, що роль держави, яка здійснює контроль за діяльністю таких суб'єктів господарювання на її території завжди є досить важливою. Цей контроль, управлінський вплив на діяльність тих чи інших суб'єктів господарської діяльності досить часто залежить не лише від напрямів їх діяльності, але й від їх організаційно-правових форм, їх прибутковості чи неприбутковості, що визначає їх податковий статус, формує певну модель взаємодії з контролюючими органами.

В даній статті проаналізовано підхід українського законодавця до визначення організацій розширеної відповідальності виробника в Україні як неприбуткових організацій, зазначено про ряд проблем правового характеру, які можуть виникнути у майбутньому у зв'язку з функціонуванням ОРВВ виключно як неприбуткових організацій.

Також вказано, що законодавство про управління відходами, в тому його вигляді, який воно має на сьогодні, є новим для нашої держави, оскільки воно стало результатом гармонізації українського законодавства із законодавством ЄС, що, відповідно, передбачає його адаптування до особливостей роботи державних органів, існуючих бізнес-процесів та ділових практик в Україні.

Вказане викликає необхідність вирішення окремих питань, які в іншому разі, можливо б, і не були підняті.

Одним із цих питань є неприбутковість ОРВВ, яку автор статті вважає результатом не виваженого підходу законодавця до вирішення окремих

проблем діяльності ОРВВ в Україні, з огляду на що пропонуються: внесення змін до окремих законодавчих актів, що регулюють сферу управління відходами в Україні, зміна статусу ОРВВ з неприбуткових на прибуткові, що, на думку, автора, дозволить більш ефективно будувати систему управління відходами та досягати цільових показників з відновлення та рециклінгу відходів в Україні за участі організацій розширеної відповідальності виробника та відповідно до провідних Європейських практик.

Ключові слова: управління відходами, організації розширеної відповідальності виробника, неприбуткові організації.

Salihov O.O. Producer responsibility organization how non-profit organizations.

In connection with the adoption of the Law of Ukraine «On Waste Management», for the first time in Ukraine, such a special subject of these legal relations as an extended producer responsibility organization appears as part of the subjects of administrative legal relations.

In Europe, these organizations have been operating for decades, while in Ukraine their activities are just beginning.

In this regard, it should be noted that the role of the state, which exercises control over the activities of such business entities on its territory, is always quite important. This control and managerial influence on the activities of certain business entities often depends not only on the areas of their activities, but also on their organizational and legal forms, their profitability or non-profitability, which determines their tax status and forms a certain model of interaction with regulatory authorities.

This article analyzes the approach of the Ukrainian legislator to the definition of extended producer responsibility organizations in Ukraine as non-profit organizations, and points out a number of legal issues that may arise in the future in connection with the functioning of the EPROs exclusively as non-profit organizations.

It is also stated that the waste management legislation, as it exists today, is new for our country,

as it is the result of harmonization of Ukrainian legislation with EU legislation, which, accordingly, provides for its adaptation to the specifics of the work of state bodies, existing business processes and business practices in Ukraine.

This raises the need to address certain issues that might not otherwise have been raised.

One of these issues is the non-profitability of RWMOs, which the author of the article considers to be the result of an unbalanced approach of the legislator to solving certain problems of RWMOs in Ukraine, and therefore proposes: amendments to certain legislative acts regulating the field of waste management in Ukraine, changing the status of RWMOs from non-profit to profit, which, in the author's opinion, will allow to build a more efficient waste management system and achieve targets for waste recovery and recycling in Ukraine with the participation of organizations with extended responsibility.

Key words: waste management, producer responsibility organization, non-profit organizations.

Постановка проблеми. Відповідно до Угоди про асоціацію між Україною, яку було ратифіковано згідно із Законом України «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» [1], Верховною Радою України 26 червня 2022 року було прийнято Закон України «Про управління відходами», який набув чинності 09 липня 2023 року [2].

Даний Закон закладає основу сучасного менеджменту відходів, відповідно до вимог Європейського союзу і дозволяє впровадити основоположні принципи та положення європейського законодавства в сфері управління відходами, зокрема запровадження ієрархії управління відходами та основні вимоги до розширеної відповідальності виробника у галузі управління відходами, що виникли внаслідок його господарської діяльності [3].

Слід зазначити, що відповідно до Закону України «Про управління відходами», розширена відповідальність виробника встановлюється законом щодо виробників продукції, у результаті споживання/використання якої утворюються відходи упаковки, електричного та електронного обладнання, батарей і акумуляторів, транспортних засобів, знятих з експлуатації, мастил (олив), шин, текстилю тощо, та запроваджується, в тому числі шляхом створення систем розширеної відповідальності виробника відповідно до вимог та порядку, визначених законом. Проте, зокрема, зазначено в частині 1 статті 10 вказаного Закону.

При цьому, частиною 2 статті 10 вказаного Закону, визначено, що виробники продукції, у результаті споживання/використання якої утворюються відповідні відходи виконують свої зобов'язання з розширеної відповідальності, або колективно – через організацію колективної розширеної відповідальності виробників, або ж індивідуально – через організацію індивідуальної розширеної відповідальності виробника (далі – ОРВВ).

Тобто, виробники певних товарів, які запровадять в Україні розширену відповідальність виробника щодо конкретного виду продукції, будуть зобов'язані організувати колективно чи індивідуально системи розширеної відповідальності виробника як мінімум для приймання та/або збирання на всій території України від кінцевих споживачів відходів, що утворилися внаслідок використання продукції, а також подальше управління цими відходами [4].

Вказане означає, що виробники продукції, у результаті споживання/використання якої утворюються відходи упаковки, електричного та електронного обладнання, батарей і акумуляторів, транспортних засобів, знятих з експлуатації, мастил (олив), шин, текстилю тощо, будуть зобов'язані на виконання вимог Закону створювати ОРВВ або об'єднуватися в ОРВВ.

При цьому, законодавцем при прийнятті Закону України «Про управління відходами», в частині 6 статті 10 вказаного Закону визначено, що організації розширеної відповідальності виробника є виключно неприбутковими організаціями. Якщо проаналізувати процитовану норму частини 6 статті 10 Закону України «Про управління відходами», то можна побачити, що вона є імперативною і не дозволяє виробникам продукції обирати будь-яку іншу модель роботи при створенні ОРВВ окрім неприбуткової.

Стан опрацювання проблематики. З цього приводу деякі експерти в сфері управління відходами наполягають на тому, що ОРВВ повинні бути неприбутковими колективними суб'єктами, заснованими галуззю та знаходитися повністю у власності галузі. Таким чином, ОРВВ стають відповідальними за дотримання зобов'язань з переробки та відновлення від імені галузі. Вони по суті надають громадські послуги та діють на неприбутковій або ж некомерційній основі і покликані розвивати комплексний підхід щодо управління відходами, включаючи запобігання утворенню відходів та переробку [5].

На питання про те, чому ОРВВ має бути саме неприбутковою організацією, Голова Асоціації «Укрпек» Володимир Слабий зазначив наступне: «Для виробників упаковки і товарів в упаковці йдеться лише про мінімізацію витрат. Ми не розраховуємо отримати прибуток від рециклінгу відходів. Прибуток виробникам приносить їхня

основна діяльність. Дуже часто членами однієї організації РВВ стають компанії, які є прямими конкурентами у бізнесі. Однак тут вони об'єднують зусилля, щоб виконати вимоги законодавства і досягнути цільових показників. Якщо зробити організацію РВВ прибутковою, це зруйнує всю архітектуру такої взаємодії. Організація РВВ є неприбутковою, тому вона не може розподіляти доходи між засновникам. Натомість всі отримані від реалізації вторсировини кошти організація інвестуватиме в свою діяльність, тобто в подальший розвиток інфраструктури роздільного збирання та сортування відходів. Споживач має знати, що витрати на управління відходами виробник закладатиме в собівартість продукції, тому зрештою за них сплачуватиме саме він. Як і споживач, виробник прагне встановити на товар мінімальну ціну, бо це робить його більш конкурентним. Отже, інтереси виробника та споживача тут збігаються. Якщо ж ми допустимо до процесу інші зацікавлені сторони й дозволимо їм робити на управлінні відходами упаковки власний бізнес, це лише збільшить фінансовий тиск на кінцевого споживача продукції...» [6].

Метою цієї статті є аналіз чинного законодавства України у його порівнянні з європейськими практиками управління відходами та з огляду на особливості податкової політики нашої держави і специфіку господарської діяльності неприбуткових організацій в Україні, до переліку яких відносяться і організації розширеної відповідальності.

Виклад основного матеріалу. На наш погляд, вказаний підхід щодо обов'язкової неприбутковості ОРВВ, втілений законодавцем в Законі України «Про управління відходами», який як бачимо, підтримують деякі експерти галузі управління відходами, є не зовсім вдалим та виправданим з огляду на реалії бізнес-процесів в Україні, особливості чинного законодавства, що регулює діяльність неприбуткових організацій, а особливо його податковий аспект, специфіку правозастосування та головне, цілі, мету та особливості діяльності ОРВВ. Аргументи щодо зазначеного є наступними.

Як ми вже вказали вище, законодавець закріпив статус ОРВВ виключно як неприбуткових організацій. З цього приводу необхідно відмітити, що в жодній із Директив ЄС, положення яких Україна впроваджує в національну правову систему, і які регулюють питання управління відходами пакування чи акумуляторних батарей, наприклад, ми не віднайдемо норм, які б прямо казали про те, що ОРВВ повинні бути саме неприбутковими організаціями, а їх створення в будь-якій іншій формі є порушенням Директиви. Більш того, враховуючи національні особливості та індивідуальні умови, програми утилізації, в окремих європейських країнах ОРВВ дещо від-

різняються: приватні та державні, неприбуткові та комерційні тощо. Так, організації розширеної відповідальності виробника у Польщі, Австрії та Франції неприбуткові, в Данії та Угорщині впроваджене оподаткування виробників, а Естонія, Латвія та інші країни використовують комбіновану модель. У багатьох державах (Бельгії, Чехії, Франції, Нідерландах, Ірландії, Португалії тощо) використовується єдина національна програма. У Німеччині та Австрії, навпаки, законодавство вимагає прямої конкуренції між операторами системи РВВ, щоб не виникало монополії [7].

Тобто, в багатьох країнах ЄС, ОРВВ діють як комерційні товариства. Вони створюються у формі товариств з обмеженою відповідальністю, або навіть акціонерних товариств і це не заважає їм працювати з достатніми ефективністю та продуктивністю, не заважає досягати цільових показників, виконувати функції, які покладуться на них державою.

Однак, на це деякі експерти зазначають, що все одно давати ОРВВ можливість бути прибутковою організацією не можна, оскільки в іншому разі, ОРВВ будуть ставити своєю метою отримання прибутку, а мета досягнення цільових показників, таким чином, буде нівельована [8].

Не можемо погодитися з таким підходом з декількох причин. Так, із аналізу положень частини 4 статті 10 Закону України «Про управління відходами» випливає, що організація, яка виконує зобов'язання з розширеної відповідальності від імені виробника виконує наступні функції та завдання: 1) забезпечує утворювачів відходів послугами з приймання та збирання відходів, що утворилися внаслідок використання продукції; 2) забезпечує досягнення встановлених законодавством цільових показників щодо збирання, підготовки відходів до повторного використання та рециклінгу або іншого відновлення відходів; 3) повинна мати достатню фінансову та організаційну спроможність для виконання таких зобов'язань; 4) забезпечує щорічне проведення зовнішнього незалежного аудиту фінансової звітності відповідно до законодавства та оприлюднює відповідні аудиторські звіти; 5) оприлюднює інформацію про стан досягнення цільових показників щодо збирання, підготовки відходів до повторного використання та рециклінгу або іншого відновлення; 6) оприлюднює інформацію про своїх засновників та членів, розмір фінансових внесків, сплачених виробниками на одиницю або на тонну виробленої продукції, введеної в обіг, процедуру відбору суб'єктів господарювання, що надають послуги із збирання та оброблення відходів; 7) проводить роз'яснювальну та просвітницьку роботу серед населення, у тому числі в закладах освіти, щодо управління відходами від продукції, на яку поширюється розширена відповідальність виробника.

Тобто, ОРВВ є вкрай важливим елементом системи управління відходами, від ефективності функціонування якого залежить досягнення встановлених законодавством цільових показників щодо збирання, підготовки відходів до повторного використання та рециклінгу або іншого відновлення відходів на певній території України. При цьому, як бачимо, законодавець встановлює чітку вимогу до ОРВВ і щодо того, що організація розширеної відповідальності виробника повинна мати достатню фінансову та організаційну спроможність для виконання таких зобов'язань.

Але звідки ОРВВ буде отримувати таку можливість? Як слідує із логіки законодавця, виключно із фінансових внесків учасників ОРВВ. Згідно частини 5 статті 10 Закону України «Про управління відходами», фінансові внески, сплачені виробником організації розширеної відповідальності виробника для виконання своїх зобов'язань, забезпечують у тому числі, покриття таких витрат: 1) на організацію приймання, роздільного збирання, перевезення та оброблення відходів, включаючи оброблення, необхідне для досягнення встановлених законодавством цільових показників щодо збирання, підготовки відходів до повторного використання та рециклінгу або іншого відновлення, з урахуванням прибутку, отриманого від підготовки відходів до повторного використання, продажу відходів або вторинної сировини та невикористаних депозитних внесків; 2) адміністративні витрати; 3) вартість надання інформації, визначеної законодавством, громадськості, утворювачам та власникам відходів; 4) на ведення обліку, підготовку звітності та проведення аудитів.

Однак, з приводу цього виникає ще одне логічне та закономірне питання. Якщо ОРВВ не буде мати можливості покрити всі свої витрати за рахунок лише фінансових внесків учасників ОРВВ, або в ОРВВ виникнуть не передбачені витрати, то чи зможе ОРВВ здійснювати господарську діяльність, яка буде спрямована на покращення фінансового забезпечення, а відтак і виконання вимог Закону навіть за умови, що така діяльність буде передбачати отримання прибутку? На наш погляд це можливо і більше того потрібно, щоб це було можливо. В іншому разі виникне ситуація, за якої ОРВВ, будучи суб'єктом господарювання, в разі неможливості виконати функції, які покладає на подібну організацію держава згідно із Законом України «Про управління відходами», через відсутність достатнього фінансування, не буде мати жодної альтернативи для виходу із тієї ситуації, що склалася. Брак обігових коштів може призвести до призупинення чи повного зупинення діяльності ОРВВ і як наслідок - недосягнення цільових показників з відновлення та рециклінгу відходів продукції,

погіршення екологічного становища тієї території, на якій ОРВВ працює, втрату такою організацією довіри її клієнтів - виробників.

Однак, і тут криється певна проблема. В разі, коли ОРВВ, намагаючись досягти цільових показників, і за відсутності достатнього фінансування, що може мати місце з будь-яких причин, отримала прибуток у звітному періоді, то відтепер для того, щоб не втратити статус неприбуткової організації, що є обов'язковою ознакою ОРВВ відповідно до Закону України «Про управління відходами», остання повинна повністю розподілити його на утримання ОРВВ, реалізацію мети (цілей, завдань) і напрямів діяльності, визначених установчими документами ОРВВ. Це прямо впливає із змісту положень пп. 133.4.2 Податкового кодексу України [9].

Про це неодноразово зазначала і Державна податкова служба України. Так на офіційному порталі Державної податкової служби України зазначено наступне: «У разі недотримання неприбутковою організацією вимог, визначених п. 133.4 ст. 133 ПКУ...така неприбуткова організація зобов'язана подати у строк, визначений для місячного податкового періоду, звіт про використання доходів (прибутків) неприбуткової організації за період з початку року (або з початку визнання організації неприбутковою, якщо таке визнання відбулося пізніше) по останній день місяця, в якому вчинено таке порушення, та зазначити і сплатити суму самостійно нарахованого податкового зобов'язання з податку на прибуток. Податкове зобов'язання розраховується виходячи із суми операції нецільового використання активів. Така неприбуткова організація виключається контролюючим органом з Реєстру та вважається платником податку на прибуток для цілей оподаткування з першого дня місяця, наступного за місяцем, у якому вчинено таке порушення.

Встановлення контролюючим органом факту використання неприбутковою організацією доходів (прибутків) для цілей інших, ніж передбачені п.п. 133.4.2 п. 133.4 ст. 133 ПКУ, є підставою для виключення її з Реєстру і нарахування податкового зобов'язання з податку на прибуток, штрафних санкцій і пені. Податкові зобов'язання, штрафні санкції і пеня нараховуються, починаючи з першого числа місяця, в якому вчинено таке порушення...» [10].

Отже, порушення неприбутковою організацією, а в даному випадку організацією розширеної відповідальності виробника, яка перебуває у Реєстрі неприбуткових установ та організацій вимог закону, який регулює її діяльність, що призводить до порушення вимог п. 133.4 ст. 133 Податкового кодексу України, є підставою для виключення такої організації з Реєстру неприбуткових установ та організацій з нараху-

ванням податкового зобов'язання з податку на прибуток підприємств відповідно до підпунктів 133.4.3 і 133.4.4 п. 133.4 ст. 133 Податкового кодексу та переходом до сплати податку на прибуток.

З цього приводу виникає ще одне і не менше важливе питання. Згідно Постанови Кабінету Міністрів України від 05 грудня 2012 року № 1279 «Про затвердження Порядку створення та адміністрування інформаційної системи управління відходами» [11], юридичні особи, які будуть мати намір отримати статус організації розширеної відповідальності виробника, повинні бути включені Державою, в особі відповідного органу центральної виконавчої влади, до Реєстру організацій розширеної відповідальності виробника. Тут все зрозуміло. Такий Реєстр потрібен для того, що Держава могла мати відповідну інформацію про діючі в Україні ОРВВ, про стан та результати їх діяльності на конкретній території. Питання в іншому. Чи може ОРВВ бути виключена із вказаного Реєстру внаслідок втрати нею статусу неприбуткової організації?

Висновки. Наразі чинне законодавство не містить відповіді на це питання, що є прогалиною в законодавстві. Однак, в статті 57 Закону України «Про управління відходами» міститься положення про те, що законом може бути встановлено відповідальність також за інші порушення у сфері управління відходами. І хто в даному випадку зможе гарантувати, що державний орган, який буде наділений повноваженнями перевіряти ОРВВ, не стане кваліфікувати втрату неприбутковості ОРВВ як формальну ознаку невідповідності ОРВВ вимогам Закону України «Про управління відходами», а отже і здійснення функцій, визначених в статті 10 Закону України «Про управління відходами», вказаною організацією всупереч вимогам чинного законодавства України?

Нам зрозуміло, що законодавець, вказуючи на неприбутковість ОРВВ, хотів таким чином акцентувати увагу майбутніх учасників ОРВВ саме на громадському, суспільному значенні ОРВВ та на тому, що така організація фактично є структурним елементом та невід'ємною ланкою системи управління відходами, особливим суб'єктом адміністративних правовідносин, однак даний підхід все ж таки не є виваженим.

Звичайно, час покаже, чи буде ефективною та вдалою модель неприбуткових ОРВВ в Україні, однак, ми залишаємося при думці, що це лише ускладнить життя багатьом ОРВВ, які будуть діяти на території України, спричинить численні проблеми з фінансовим плануванням в ОРВВ з огляду на ризики втрати останніми статусу неприбуткових.

Вирішення вказаного питання повинно полягати, на наш погляд, в надані ОРВВ можливо-

сті працювати, в тому числі з метою отримання прибутку, що відповідно, потребує внесення відповідних змін до Закону України «Про управління відходами» і запровадження або дуальної системи, за якої ОРВВ може бути як прибутковою, так і неприбутковою організацією, або ж запровадження виключно прибуткової системи, за якої ОРВВ будуть виконувати завдання, покладені на них згідно із Законом України «Про управління відходами» і, відповідно, отримуватимуть прибуток.

Прибутковість чи неприбутковість ОРВВ не матиме вирішального значення в питанні ефективності роботи ОРВВ, оскільки в будь-якому випадку ОРВВ повинні: *по-перше*, щорічно звітувати перед державою про свою діяльність як це передбачає частина 3 статті 10 Закону України «Про управління відходами», що забезпечується за рахунок проведення щорічного зовнішнього незалежного аудиту фінансової звітності відповідно до законодавства та оприлюднення відповідних аудиторських звітів; *по-друге*, в будь-якому разі досягати цільових показників щодо збирання, підготовки відходів до повторного використання та рециклінгу або іншого відновлення відходів, що визначено статтею 37 Закону України «Про управління відходами», а саме: 1) до 2025 року – не менше 10 % їх маси; 2) до 2030 року – не менше 20 % їх маси; 3) до 2035 року – не менше 25 % їх маси; 4) до 2040 року – не менше 35 % їх маси; *по-третє*, оприлюднювати інформацію про стан досягнення цільових показників щодо збирання, підготовки відходів до повторного використання та рециклінгу або іншого відновлення; *по-четверте*, регулярно подавати звітність до інформаційної системи управління відходами як це визначено статтею 48 Закону України «Про управління відходами».

Законопроектом «Про упаковку та відходи упаковки» [12] передбачається і те, що організація розширеної відповідальності виробника може бути внесена до Реєстру організацій розширеної відповідальності виробників лише за умови, як це визначено статтею 29 законопроекту, надання при реєстрації документів, що підтверджують наявність існуючої та функціонуючої системи управління відходами упаковки її засновника, на всій території України.

При цьому, відповідно до частини 5 статті 29 вказаного законопроекту, до заяви ОРВВ про включення до Реєстру організацій розширеної відповідальності виробника додається план управління відходами упаковки на п'ять років, який містить: 1) для організації індивідуальної розширеної відповідальності виробника: а) прогнозовані щорічні обсяги сервісної упаковки та/або упаковки товарів, які будуть введені в обіг засновником; б) інформацію про матеріа-

ли, з яких виготовлено сервісну упаковку та/або упаковку товарів засновника та щодо яких буде забезпечене виконання мінімальних цільових показників з рециклінгу відходів упаковки; в) відомості про систему управління відходами упаковки, яка створена для забезпечення виконання мінімальних цільових показників з рециклінгу відходів упаковки: обсяги відходів упаковки, які планується збирати та рециклінгувати (за категоріями та видами упаковки, визначеними в додатку 3 до цього Закону); фінансовий план функціонування системи управління відходами упаковки; опис технічної інфраструктури приймання, збирання та рециклінгу відходів упаковки; методи підготовки до повторного використання та рециклінгу відходів упаковки, які плануються до застосування щодо кожного виду відходів упаковки; 2) для організацій колективної розширеної відповідальності виробника: а) прогнозовані щорічні обсяги сервісної упаковки та/або упаковки товарів, які будуть введені в обіг членами; б) інформацію про матеріали, з яких виготовлено сервісну упаковку та/або упаковку товарів членів та щодо яких буде забезпечене виконання мінімальних цільових показників з рециклінгу відходів упаковки; в) відомості про систему управління відходами упаковки, яка буде створена для забезпечення виконання мінімальних цільових показників з рециклінгу відходів упаковки: обсяги відходів упаковки кожного виду, які планується збирати та рециклінгувати (за категоріями та видами упаковки, визначеними в додатку 3 до цього Закону); план географічного покриття та охоплення населення системою управління відходами упаковки; опис технічної інфраструктури приймання, збирання та рециклінгу відходів упаковки; методи підготовки до повторного використання та рециклінгу відходів упаковки, які плануються до застосування щодо кожного виду відходів упаковки; фінансовий план створення та функціонування системи управління відходами упаковки; г) методологія розрахунку плати за виконання мінімальних цільових показників з рециклінгу відходів упаковки; г') прогнозований розмір плати за виконання мінімальних цільових показників з рециклінгу одиниці маси кожного виду відходів упаковки.

Тобто, як бачимо, питання неприбутковості в даному разі для держави, не є вирішальним та головним, що окремих раз вказує на необґрунтованість підходу законодавця до визначення статусу ОРВВ виключно як неприбуткових організацій.

Згідно частини 13 статті 29 згаданого вище законопроекту, підставами для прийняття центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері управління відходами, рішення про виключення особи з Реєстру орга-

нізацій розширеної відповідальності виробника є: 1) подання організацією розширеної відповідальності виробника заяви про припинення діяльності; 2) припинення юридичної особи організації розширеної відповідальності виробника; 3) встановлення факту, що частка ринку організації колективної розширеної відповідальності виробника протягом попередніх двох років складала менше десяти відсотків, а для упаковки від пестицидів, агрохімікатів, а також обробленого ними насіннєвого (посадкового) матеріалу – менше сорока п'яти відсотків; 4) невиконання протягом двох років поспіль цільових показників з рециклінгу відходів упаковки; 5) неподання плану управління відходами упаковки у термін, встановлений цим Законом; б) неподання протягом двох років звітності, передбаченої цим Законом.

Одночасно з тим, за наслідком цілого ряду громадських обговорень майбутнього Закону України «Про упаковку та відходи упаковки», присутніми експертами неодноразово ставилися питання, адресовані представникам робочої групи по розробці закону про те, чи може бути ОРВВ виключена з вказаного Реєстру внаслідок втрати статусу неприбутковості? Наразі відповідь була однією і тією ж: «Питання про це не врегульовано в законодавстві, але воно може бути врегульовано безпосередньо в Порядку, який буде розроблено Кабінетом Міністрів України щодо функціонування Реєстру ОРВВ...».

Такий Порядок на сьогодні не розроблено, але на наш погляд, ризик виключення ОРВВ із Реєстру ОРВВ через втрату неприбутковості є можливим і держава не повинна піддавати йому ОРВВ адже державний інтерес також полягає в ефективному управлінні відходами. Отже, для ОРВВ повинні бути створені якомога зручніші умови для роботи та для виконання цілей, покладених на ОРВВ згідно Закону України «Про управління відходами», що, як ми казали, повинно передбачати можливість для даних організацій бути як прибутковими, так і неприбутковими.

В Європі, де системи РВВ діють вже другий десяток років в деяких країнах, система РВВ реалізується за допомогою таких механізмів: передбаченого обов'язку забирати продукцію та встановлені цілі переробки; добровільного збирання продукції та встановлені цілі по переробці; податку на подальшу переробку; податку на подальшу переробку в поєднанні із субсидуванням переробки конкретних відходів (за кг чи одиницю продукції); існування системи депозиту-повернення (наприклад скляна тара). Іншими видами фінансових механізмів, що сприяють підвищенню рівнів переробки відходів, але не є частиною системи РВВ, є податок на захоронення відходів на сміттєзвалищах, система тарифування у містах «плати за те, що викидаєш», різні податкові пільги. В решті-решт, для України

найнагальнішим є запуск систем РВВ для пакування, ВЕЕО та батарей і акумуляторів, оскільки саме ці відходи підпадають під системи РВВ у всіх країнах-членах ЄС [13].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16.09.2014 р. № 1678-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1678-18#Text> (дата звернення: 07.06.2024).
2. Про управління відходами: Закон України від 20.06.2022 р. № 2320-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20#Text> (дата звернення: 07.06.2024).
3. Агенція інформації та аналітики «Гал-інфо». «Що передбачає нова реформа управління відходами». 11 липня 2023 року. URL: https://galinfo.com.ua/news/shcho_peredbachaie_nova_reforma_upravlinnya_vidhodamy_402764.html (дата звернення: 07.06.2024).
4. Офіс сталих рішень. Розширена відповідальність виробника: кого це стосується? 22.08.2023. URL: <https://ukraine-oss.com/rozshyrena-vidpovidalnist-vyrobnykako-stosuyetsya> (дата звернення: 07.06.2024).
5. Американська торговельна палата в Україні. Матеріали конференції «Нова політика управління відходами – основа економіки замкненого циклу», м. Київ, 5-6 червня 2018 року. URL: http://conference.chamber.ua/assets/files/main_rbb_expra.pdf (дата звернення: 07.06.2024).
6. Інтернет-видання «День». Стаття «Основою має бути екологічна свідомість, а не прибуток. Голова УКРПЕК Володимир Слабий – про те, яким чином побудувати в Україні ефективну систему управління відходами упаковки». URL: <https://day.kyiv.ua/article/suspilstvo/osnovoju-maye-but-y-ekolohichna-svidomist-ne-prybutok> (дата звернення: 07.06.2024).
7. Кобізь М. Сортувати чи не сортувати: перші кроки впровадження РВВ у Дніпрі. 22/04/2021, Liga-NEt. URL: <https://blog.liga.net/user/mkobyz/article/39725> (дата звернення: 07.06.2024).
8. Матеріали (стенограма) круглого столу на тему: «Законодавче обмеження використання полімерних пластикових пакетів». Комітет Верховної Ради України з економічного розвитку. 09 жовтня 2017 року. URL: https://komprompol.rada.gov.ua/documents/even_kom/rn_t_kom/73045.html (дата звернення: 07.06.2024).
9. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/#Text> (дата звернення: 07.06.2024).
10. Портал Державної податкової служби України. 2024 рік. «Неприбуткова організація, яка порушила вимоги закону, що регулює її діяльність, підлягає виключенню з Реєстру неприбуткових». URL: <https://kyivobl.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/print-413926.html> (дата звернення: 07.06.2024).
11. Про затвердження Порядку створення та адміністрування інформаційної системи управління відходами: Постанова Кабінету Міністрів України від 05.12.2023 р. № 1279. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1279-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення: 07.06.2024).
12. Картка законопроекту «Про упаковку та відходи упаковки» на офіційному сайті Верховної ради України. Ініціатори законопроекту: Бондаренко Олег Володимирович (IX скликання), Прощук Едуард Петрович (IX скликання), Криворучкіна Олена Володимирівна (IX скликання), Мандзій Сергій Володимирович (IX скликання), Якименко Павло Віталійович (IX скликання). URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42931> (дата звернення: 07.06.2024).
13. Інтернет-видання «Екологія-право-людина», 28 липня 2020 року. «Чи працюватиме розширена відповідальність виробника в Україні?» URL: <https://epi.org.ua/announces/chy-pratsyuvatyme-rozshyrena-vidpovidalnist-vyrobnyka-v-ukrayini> (дата звернення: 07.06.2024).